

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FEMTE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., SOGNEPRÆST.

TREDIE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDLER G. E. C. GAD.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI.

1905—1907.

Om Professor S. B. Hersleb.

Af L. Daae.

Blandt de mange Nordmænd, der i Aarene omkring 1814 forlod Danmark for at drage til Hjemlandet, var der neppe Nogen, som af den danske Kreds, han hidtil havde tilhørt, omfattedes med inderligere Hengivenhed, end Theologen Sven Brochmann Hersleb, der 1813 ombyttede sin Adjunctpost ved Kjøbenhavns »Cathedral«-Skole (Metropolitan-skolen) med et theologisk Professorat ved det nystiftede Frederiks Universitet i Christiania. Mange og vægtige ere de Vidnesbyrd, man har, om den Kjærlighed, som hans danske Disciple nærrede til ham. For at nævne nogle Exempler skal jeg anføre, at hans vistnok betydeligste danske Discipel, H. N. Clausen¹⁾, efter først at have rost hans Forgjænger (og Landsmand) Krog Meyer og omtalt den Hengivenhed, hvormed denne omfattedes, udtaler, at Hersleb dog »ved sin større religiøse Dybde og Energi udøvede en ganske anden Indflydelse paa den modnere Ungdom«, og han tilføjer, at denne Lærers Interesse for sine Disciple ikke ophørte ved deres Udtrædelse af Skolen, idet han ogsaa vedblev at undervise dem privat i deres første Studentertid. En anden, Peder Hjort, stod sin Lærer meget nær. Hersleb havde om Søndageftermiddagen vejledet ham i dansk Stil (Rector Nissens Fag i Skolen); »denne Kjærlighedsgjerning bar sin Velsignelse, og 12 Aar

¹⁾ Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie. S. 51-52.

efter dedicerede jeg ham af et taknemligt Hjerte min Scotus Erigena¹⁾. Den senere Professor N. C. L. Abrahams, der, da han var Herslebs Discipel endnu var Mosait, skriver: »En herlig, alvorlig og elskværdig Lærer var Svend Hersleb, der var vor Religionslærer«²⁾. Disse Exempler kunde maaske forøges med flere.

S. B. Hersleb tilhørte den samme Slægt, som i Christianias og tilsidst Sjællands udmærkede Biskop har en saa berømt Repræsentant, men hans Slægtskab med ham var ganske fjernt. Professoren var, som bekjendt, en Proprietærsøn fra Nordlandene. Da han 1802 forlod Trondhjems Skole, skrev Rectoren i Protokollen: »*Hujus ad exemplum totus se orbis componat,*« og ikke længe varede det, før han i Kjøbenhavn havde vundet Anseelse som en af de mest lovende unge Theologer; Moldenhawer saa i ham tidlig en Mand, der burde blive academisk Lærer. En Aarrække tilbragte han paa Valkendorfs Collegium, og sin Plads her beholdt han i det mindste i den første Tid, efter at han 1808 var bleven Adjunct ved Kjøbenhavns Skole.

At han som Professor i Norge har efterladt et Minde, som faa, er bekjendt nok og skal her ikke nærmere udvikles. Hans Kjærlighed til Danmark varede Livet ud og gav sig oftere tilkjende. Ikke alene fremgaar dette f. Ex. af hans smukke Brev til F. C. Sibbern i 1817 (se Breve til S. 48—51), hvor hans Sorg over Tvillingrigernes Adskillelse stærkt træder frem, men da N. Wergeland havde skrevet sin lavtliggende Pamflet om »Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge«, tog han kraftig til Gjenmæle i et Modskrift³⁾. Forøvrigt faldt det ej i hans Lod ved rige

¹⁾ P. Hjort Kritiske Bidrag osv. Literærhistorisk Afd. II, XIX. I Breve til P. Hjort (I, S. 13 ff.) vil man finde et højst interessant Brev fra Hersleb.

²⁾ Meddelelser af mit Liv. S. 32.

³⁾ I 1821 da Norges Selvstændighed et Øjeblik ansaaes truet, udtalte Hersleb for sine Venner, at han, hvis hans Fødeland skulde blive underkuet, vilde tage Afsked og leve som Timelærer i Kjøbenhavn. (Pavels Dagbøger 1817—22, II 214).

literære Minder at gjenkalde sig i danske Venners Erin-
dring, men han havde efterladt en Arv, der længe bevarede
hans Navn, nemlig den classiske Bibelhistorie for de lærde
Skoler (1812), der holdt sig omtrent i halvanden Menneske-
alder (6te Oplag ved P. E. Lind 1858) og hvis skønne Form
og ædle Sprog vistnok endnu erindres af den ældre Slægt.

Idet jeg af naturlig Interesse for det Universitets For-
tid, til hvilket jeg i den længste Tid af mit Liv har været
knyttet, har bestræbt mig for at indsamle Bidrag til dets
Historie, søgte jeg ogsaa ved Henvendelse til Herslebs
Slægtninge, om muligt, at komme i Besiddelse af Breve
og Papirer, der kunde yde Stof til hans Biographi. Ud-
byttet blev dog ikke stort. Jeg hørte, at Grundtvig ved
hans Død havde forlangt sine Breve til ham tilbage. Mu-
ligvis er da deres Brevvexling bevaret i Danmark¹⁾? Nogle
Smaating fik jeg dog fat paa, deriblandt en Del Levninger
af hans Stambog. Af disse har jeg gjort et Udvalg som
nedenfor meddeles. Stor Opmærksomhed fortjener det
maaske ikke, men vil dog, som jeg haaber, faa Plads i
Kirkehistoriske Samlinger, bl. a. fordi et hidtil ubekjendt
Grundtvigianum her vil komme for Lyset.

Til
Hr. Inspektor Col. Walch. Hersleb
Om
En ret Inspektors Kvaliteter
Og om
En slet Inspektors Udflugt
Kortelig
Paa Rim forfattet
Af
Nicolao Frederico Severino Grundtvig
Collegii Walchendorphiani
Alumno.

Du ved, at inspicere er: at se ind,
Og at for at se maa Man ei være blind,

¹⁾ I Rigsarkivet i Kjøbenhavn findes Afskrifter af en Del mellem
Grundtvig og Hersleb vexlede Breve. Red.

Men Du kan jo hverken se ind eller ud,
 Thi hjælpe Os Gud,
 Som gav os en saadan Inspektor!

Vi nødes da til ved et underligt Sving
 At vende den hele Inspektor omkring
 Og bede ham indse, at da Han er blind,
 Han ei maa se ind
 Til os som en anden Inspektor.

Ifald for Eksempel Du kommer ved Nat,
 Saa, hvordan det end udi Sengen er fat,
 Om den er for fuld, eller ogsaa for tom,
 Du alt dette Om
 Ei ser som den blinde Inspektor.

Men kan Du ei indse, at dette er sandt,
 Som jeg ved min mødige Grublen udfandt,
 For at Du dog kunde beholde dit Navn,
 Skjønt ikke til Gavn,
 Saa er Du slet ikke Inspektor.

Dixi.

Die 18mo Octobris MDCCCVIII.

2.

Engang i Olds de svundne Dage,
 Da Venskab irred Jorden om,
 For faste Bolig sig at tage,
 Hun træt til gamle Norge kom,
 Da disse Ord hun glad fremførte:
 „Hos Dig, Du Klippens raske Folk,
 Hvis Ord er Hjertets sande Tolck,
 Hvis stolte Aand ei Træskhed naar,
 Hos Dig jeg faste Bopæl slaar.
 Med faste Broderbaand jeg Dig omslynger,
 Og om da end lidt Hunger tynger,
 Dog kraftfuld Nordmand trindt paa høje Fjeld
 Skal skjærme Landets Fred og sande Held,

Selv dine Sønner fjernt i Axels qvalme By,
 Hvorhen ubilligt Bud dem bød at ty
 For Kundskabs Væld og Brød at finde,
 Jeg skjærmend' skal med Vennebaand omvinde.
 Blandt dem min Genius skal Hædersmænd opvække,
 Hvis varme Mod, hvis Flid ej trange Kaar skal skrække
 Fra virksom mildt ved vennehulde Raad
 At lede Landsmænds Fjed til ædel Daad“.

Ovenstaaende af en vrangvillig Muse indskudte Ord —,
 lad dem mellemstunder kalde Dem i Minde.

Deres Ven

Khavn 9de Nov 1809.

N. R. Heyerdahl.¹⁾

3.

In des Herzens heil'ge stille Räume
 Musst Du fliehen aus des Lebens Drang!
 Freiheit herrscht uns in dem Reich der Träume,
 Und das Schöne blüht Dir im Gesang.

Gedenken Sie bei diesen
 Schillers Worten oftmals
 Ihres abwesenden

D. 7ten Juli 1811.

F. C. Sibbern.

4.

Kom snart efter til Norge!
 Lev glad og lykkelig, indtil vi igjen samles der, og er-
 indre med Venskab

Deres hengivne
 Gr. Fougner-Lund²⁾.

5.

Saa dybt vi alle føle, hvormegen Tak vi skyldte Dem for
 Deres utrættelige Bestræbelser for vort Vel, saa inderligen

¹⁾ Død 1829 som Sognepræst til Gausdal i Gudbrandsdalen.

²⁾ Siden Prof. i Christiania. Hans Navn er som bekjendt især knyttet til Christiern II's Arkivs Historie.

ønske vi og, at De velvilligen vilde modtage dette ringe Minde om vor Taknemmelighed, denne svage Ytring af vore Følelser. Saare lykkelig prise vi os da, hvis denne ubetydelige Gave¹⁾ i fjern Tid fornyer Erindringen om os i Deres Hjerter. Thi kun dette kan være vor Trøst og vor Glæde ved Afskeden, at De, naar Skjebnen bortkalder Dem fra os, dog undertiden ei ugjerue kaster et Blik tilbage paa den Tid, De ofrede vor Dannelse og Lykke. Hos os vil stedse Erindringen om Dem staa levende præget i vore Hjerter, og stedse skulle vi med Glæde mindes de Dage, da Deres Underviisning fremkaldte Smag for Videnskaberne i vort Bryst, da deres ledende Haand førte os over hver Hindring.

Lykke følge Dem gennem Livet, Lykke være Lønnen for hver Deres ædle Bestræbelse.

Kjøbenhavn, d. 24. Martz 1813.

De tvende øverste Classer i Kjøbenhavn's Cathedral-Skole.

W. H. Dreier.	N. H. Schartau.	H. D. Kopp.
L. Abrahams.	C. W. Carlsen.	M. Ursin.
W. A. Wexels.	S. C. Prahll.	I. N. Mannheimer.
C. F. Holmer.	A. Petri.	B. M. Østrup.
S. C. Kemp.	F. Faber.	C. Weidemann.
A. Geelmuyden.	O. A. Kragh Juell	Wind.

6.

Kjøbenhavn, d. 13. April 1813.

— — — — Altid skal et af mine ivrigste Ønsker blive igjen at samles med Dig, hvorsomhelst Skjebnen maatte føre os sammen, dog fremfor alt imellem Norges Fjelde.

Peter Vogt²⁾.

¹⁾ Bestod af en Sukkerskaal, se: Hersleb, Mindekrands fra hans sørgende Disciple. Chr. 1836. S. 7.

²⁾ Døde som Expeditionssecretair for det norske Kirkedepartement 1819. Han nærrede varm Kjærlighed til Danmark og lagde engang sin Sympathi for den gamle Regjering for Dagen paa en saadan Maade, at det vakte den paa dette Punkt let saarlige Carl Johans store Mishag. Se herom P. C. Holsts Optegnelser om sit Liv og sin Samtid. S. 77.

7.

Εἰς ὀμματ' ἔννου φωτος ἐμβλεψαν γλυκν.

Eurip. Ion. 730.

Viro amicissimo, in solum cælumque patriæ ad munus gravissimum capessendum redeunti, simul memoriam sui commendaturus, simul omnia fausta precaturus *ἀποφθεγμα* Euripideum desiderii sui in discessu symbolum albo Herslebiano inscripsit.

Hauniæ III Non. Maji 1813.

Nic. Lang Nissen¹⁾.

8.

Nihil tam oblectaverit animum, qvam amicitia
fidelis et dulcis. — — —

His Senecæ verbis optimo amico S. B. Hersleb
valedicit

Christianiæ 27 die Nov. 1814.

M. Sodeman²⁾.

9.

Naar Guds og Fædrelandets Ven

Mit ringe ubemærkte Navn

I kjærligt Gjemme lægger hen,

Tilfreds jeg seer hver Andens Savn.

Christiania, 28. Nov. 1814.

Niels Dahl,

S. P. til Evindvigs Kald³⁾

¹⁾ At Rector Nissen bevarede Hersleb i Erindringen, lagde han for Dagen mange Aar efter. Da i 1826 Poul Møller forlod Metropolitanskolen for ligeledes at blive Lærer ved det norske Universitet, beklagede Rector i sin Tale, at dette nu for anden Gang berøvede hans Skole en udmærket Lærer, og udtalte da: «priorem nobis interceptit Herslebium nostrum, cui si quando pudor et incorrupta fides nudaque veritas ullum inveniet parem, te sane inveniet». Vilh. Andersen, Poul Møller, hans Liv og Skrifter, S. 154.

²⁾ Herslebs Fætter, Inspecteur ved Thronhjems Realskole og Medlem af det overordentlige Storting 1814.

³⁾ Medlem af Stortinget 1814 og bestemt Modstander af Unionen. Se ellers Halvorsens Forf. Lex.

10.

Gen. 2. 18.

Ei savne De i Fremtids Dage
 Et ædelt Hjertes bedste Løn,
 Videlicet i en trofast Mage
 Og dernæst en og anden Søn.
 Lad see, De bier ei for længe
 At lave Brudesengen til,
 Til Professorer kan de Dreng
 I Tiden blive, om man vil.

Skrevet i Justi bitterlige Stue, Christiania den 27. Nov.
 1814, Dagen efter at det evige Storthing endedes.

Brun¹⁾).

11.

Naar Tidens Aand og Noras Bryllupsdage
 Og N . . . s Sang og Gambas Eventyr
 Dem kalder tit i Tankerne tilbage
 De Storthingsscener og hver pudsig Fyr,
 Og naar i ensom Stund de Tanker dvæle
 Ved Thronhjems, Bergens, Drammens Mænd,
 Tillad, at da med Andre jeg maa dele
 Den Ros at nævnes, Nordmand, Deres Ven!

Christiania 28 Nov. 1814.

N. S. Schultz²⁾).

¹⁾ Svend Busch Brun († 1826) Sognepræst til Snaasen i Thronhjems Stift og Medlem af det overordentlige Storthing 1814; hans Søn var den cand. theol. Hans Brun, der i to tykke Bind har fortalt Grundtvigs Levnet. — Hans Ønske om, at H. skulde gifte sig, opfyldtes ikke; denne levede og døde som Pebersvend. Jeg har af troværdige Folk hørt sige, at Hersleb, naar han hørte, at den eller den Student havde været saa »letsindig« at forlove sig, bemærkede: »Aa gid ogsaa jeg havde været en letsindig Student.»

²⁾ Præst i Thronhjem, Medlem af Storthinget 1814 og mange følgende, hyppig Thingets Præsident. De ovennævnte Byers Repræsentanter hørte til dem, der med liden Lyst gik ind paa Unionen med Sverige, og Herslebs Sympathier gik heller ikke i unionel Retning.

12.

*βλεπομεν γαρ ἄρτι δι' ἔσοπιρον ἐν αἰνιγματι
τοτε δε προσωπον προς προσωπον.*

Noget er der, som, uagtet Forskiællighed i Meninger, fast kan knytte Mennesker til hinanden. Der kan da vel ingen Grundfoskiællighed være. Du har fundet — jeg søgte. Dog veed jeg, at Du kan elske din Ven. Glem ham aldrig! Evig hænger han ved Dig.

Christiania d. 3die October 1817.

F. P. J. Dahl¹).

Mellem dem, der allerede i Kjøbenhavn stode Hersleb nærmest, var hans Sødskendebarn Peter Christian Hersleb Kjerschou, Capellan, senere Sognepræst til Aker ved Christiania og derefter Biskop, først i Tromsø, senere i Bergen. Han paavirkedes af sin Ven og Frænde og hørte til de første yngre norske Præster, der brød med Rationalismen. Mellem nogle af Kjerschous Papirer fandtes forskellige Vers af ham til Hersleb og et Par Breve fra denne, hvilke dog ikke indeholde Noget, der egner sig til Trykning. Derimod kan jeg ikke undlade at meddele de to sidste Vers af et latinsk Digt, som Hersleb i 1818 har skrevet til Kjerschous Fødselsdag (29. Juli):

Festum est natalium
Domini pastoris,
Dies haec gratissima
Celebretur choris.
En et vina dulcia
Nobis apponuntur!
Laeta spumant gaudia,
Vocant nos ad vota!

¹) Den senere Overlærer ved Frederiksborg Skole; han var 1816—1817 Docent i Philosophie i Christiania. Om hans Ophold her indeholde nogle af hans Søn, Prof. F. C. B. Dahl, nys udgivne Breve fra Faderen Efterretninger (Personalhist. Tidsskrift 5. R. I, 185 ff.).

Felix sis, fratercule!
Ubicunque vadis,
Donec — sero animam
Creatori tradis.
Quidquid dies postulat,
Nunquam tibi desit,
Laeta mens et sanitas
Plena et crumena.

d. d. d.

Arvus Arvi filius
Ludimagister.

Forøvrigt skal jeg kun henvise til Halvorsens Forf. Lex.
(og den der citerede Literatur), D. Thrap, Bidrag til den norske
Kirkes Historie i 19. Aarh. II. 371 og Dansk biogr. Lexikon.
